

Nae Ionescu

ROZA VÂNTURILOR
1926-1933

Culegere îngrijită de Mircea Eliade

Editura Hoffman

CUPRINS

Prefață / 5

CRONICĂ ORTODOXĂ

Ortodoxia răsăriteană și pancreștinismul / 11

Sectanții / 13

„Piatra din capul unghiului” / 15

Ad maturandum Christianae unitatis bonum / 19

Tineretul și ortodoxia / 23

Învățământul teologic / 25

„Sufletul mistic” / 27

Misticism?... / 30

A. T. R. / 32

Tot despre facultatea Chișinăului / 34

Biserica Țăranilor / 38

Religie și psihanaliză / 40

Duminica / 44

La Nașterea Domnului / 46

„...Și s'a facut om” / 49

Concordatul / 53

Pentru reintrarea în Ortodoxie / 56
 Înviere / 60
 Ortodoxie / 62
 Să mărturisim Paștele! / 65
 Paștele gândului și celelalte Paște / 68
 Ce e Predania? / 71

POLITICĂ EXTERNĂ

Apropierea Ungaro-Jugoslavă / 77
 De ce nu e bun șovinismul / 80
 Acordul Austro-German / 83
 Înspre realitățile noastre / 87
 ...Și despre marii noștri aliați / 90
 Solidaritatea vechilor aliați / 93
 O legătură de dragoste... unilaterală / 96
 Lichidarea romantismului 48-ist / 99
 Cumpăna dreaptă / 103
 Tratatativele cu Rusia / 106
 Cealaltă față a tratativelor / 109
 Mareșalul Pilsudski la Chișinău / 113
 Tratatate și granițe / 116
 Liga antirevizionistă? / 119
 „Revizuirea tratatelor” / 122
 Perspectiva istorică și cealaltă perspectivă / 125

CULTURĂ POLITICĂ

Muntenia care unifica / 131
 Iuliu Maniu – om politic / 133
 Eroarea inițială / 137

Elementele de arbitraj / 141
 Problema restaurației / 144
 Cauze și efecte / 147
 Între dictatură și sugrumarea vieții / 150
 Epilog / 154
 Paradoxul dialecticei partidelor și partidul de masse / 158
 Partidul de cadre și masa electorală mobilă / 162
 Între „echipele de lucru” și guvernul personal / 166
 De la „Sămănătorul” la noul stat românesc / 170
 A fi „Bun Român” / 173
 Noi și catolicismul / 177
 Sortii De Isbândă A Nouei Ofensive Catolice / 180
 Iluziile catolicizanților / 184
 La închiderea unei discuții / 187
 „Internaționala” sub glugă / 191
 Prejudecăți / 194
 Tot despre prejudecata inteligenței / 197
 Un nou factor constituțional: ...Partidul / 200
 Cine urmărește dictatura? / 203
 „Am fost cu D-ta...!” / 206
 Demisia d-lui Maniu / 209
 II. Registrul greșelilor politice / 212
 III. D. Președinte se razbună / 216
 IV. Diversiunea / 219
 ...Și despre spiritele negative / 222
 Tot despre „Revoluție” / 225
 Țărănism și democrație parlamentară / 228
 În zodia autarhiilor / 231
 „Prin noi înși-ne” / 235
 Între Parlament și Sfatul țării / 238
 „Frumoasele zile din Aranjuez...” / 241

Secretul... profesional al cuminenței / 244
 Eroarea filantropică / 247
 Problema politicii noastre de stat / 250
 Adevăruri, – pe jumătate / 254
 Generalul păcii / 257
 „Hai tată, să-ți arăt moșia!” / 261
 Ei, și? / 264
 Sub interdicție / 268
 „În numele cui?” / 271
 Vremea teologilor / 275
 „Nu ești om politic” / 278
 Sfârșit de an / 281
 D. Mihalache pleacă în străinătate... / 284
 „Ce vor massele” / 288
 Un imperativ: mâinile libere! / 291
 Tot despre „Dreapta” și „Stânga” / 294

FOILETOANE

Sub soarele lui Satan / 301
 Perpessicius / 304
 Virgula / 308
 Tradiționalism și Democrație / 312
 „Cetățean” și „Om” / 314
 Marea / 317
 Cultură și Democrație / 320
 Lichidarea / 323
 Lascăr Vorel / 326
 Fascism și Francmasonerie / 329
 Un erou de tragedie / 332
 Bătrânețe / 335

Keyserling / 338
 Juxta Crucem / 341
 Fuga în Egipt / 349
 „Erich Mühsam, scriitorul de reputație mondială...” / 351
 1832-1932 / 354
 Femei și feministe / 358
 Tristia / 361

...*Un cuvânt al editorului* / 365
 Notă / 385

ORTODOXIA RĂSĂRITEANĂ ȘI PANCREȘTINISMUL

Încercarea de apropiere a bisericilor creștine, începută anul trecut în chip mai concret prin conferința de la Stockholm, va fi continuată acum într-o nouă adunare, convocată pentru sfârșitul lui August la Geneva.

Inițiativa pornește, atunci ca și acum, din lagărul protestant, care se dovedește a fi nu numai cel mai harnic și mai stăruitor, dar și cel mai chinuit de insuficiența lui metafizică în actualele împrejurări de renaștere religioasă.

E, pentru noi, de cea mai mare însemnătate, să ne dăm seama, că ofensiva protestantă pornită pe așa de largi baze, nu e numaidecât un semn de vigoare și de siguranță launtrică, ci, dimpotrivă, aș considera această ofensivă, ca o încercare involuntară, inconștientă, dar fatală, de întoarcere la izvoarele vecinic vii ale religiozității. Căci și legăturile unui Blake sau Hartman cu biserica roșie rusească, și sprijinul, deadreptul neleal pentru noi, pe care ambițiile și jactanța răposatului Meletie din Constantinopol l-au găsit în Anglia, și presiunile sistematice la care a fost supus mitropolitul pribeag Antonie al Kiewului, și – last non least

– grija asiduă cu care este înconjurată biserica noastră, arată ca țel al acestei ofensive răsăritul.

De ce tocmai răsăritul? Se complac unii în a crede: pentru că răsăritul e mai slab, și deci mai ușor de înfrânt.

Nu. Pricinile sunt mai adânci. Circulă între protestanți în genere convingerea că Luther ar fi deslănțuit „din nou” puterile originare ale creștinismului. Se poate. Dar Luther a ignorat întreaga apocaliptică judaică; el a exclus din spiritualitatea creștină entuziasmul primitiv; grija tragică a mântuirii ca și aspra disciplină bisericească paulinică s’au închiruit în negurile nordului; toate demențele mistic-ascetice pe care Sf. Pavel le trecea ca moștenire creștinismului din lichidarea antichității s’au risipit, și mai ales a dispărut fără urmă conceptul paulinic de sacrament, care, istoric și structural, isvorăște din cultul – eminentemente răsăritean – sincretist al misterelor. Luther a vrut să facă creștinism ignorând răsăritul.

Nu se poate! Asta o simt acum inconstient toți protestanții. Și deaceia vin la noi, deaceia ne-au chemat la Stockholm și ne cheamă la Geneva.

Ne vom duce: Non congandet iniquitate. TREBUE să ne ducem. Dar nu săraci și umiliți. Ci conștienți de slăbiciunea noastră în ceasurile de astăzi; dar generoși și siguri pe moștenirea noastră: ca depozitari ai tuturor tradițiilor răsăritului, fără de care nu a fost nici odată posibilă – și mai ales nu e acum, – ridicarea spirituală a lumii creștine.

Să nu fie o ofensă, care jicnește și ridică bănuiele. Ci doar o sigură afirmare, în care Geneva va trebui să audă din nou pe Tertulian: Quid Athenis et Hierosolymis? La ce bun curiozitatea, când ochii noștri au văzut crucea, la ce bun

cercetarea, când noi avem cuvântul mântuirii... Desbatere care nu e desigur încă la sfârșitul ei, dar pe care toate forțele istorice s’au conjurat ca să o rezolve în favoarea noastră.

2 Mai 1926.

SECTANȚII

În adunarea eparhială la Cluj, s’au spus cuvinte grele față de activitatea sectelor religioase din țară. Iar între toate, cel mai greu cuvânt a căzut asupra statului, se pare că prin atitudinea și măsurile lui, mai mult împiedică decât înlesnește acțiunea bisericeii.

Este un fel comod, dar ineficace, de a înțelege dificultățile noastre religioase. De ce nu am avea sinceritatea – și curajul – să punem problema în adevărații ei termeni?

E adevărat că din toate punctele de vedere sectele acestea, mistice sau protestante, sunt, ca spiritualitate, incomparabil inferioare ortodoxiei. Dar ele, și mai ales cele care vin din apus, au marele avantaj politic că izvorăsc din aceeași structură spirituală care ne-a dat statul modern. Desbrăcând marele principiu creștin al iubirii de toată semnificația lui ontologic-metafizică, și transpunându-l în plan sub subiectiv-psihologic al realității concrete, „noul creștinism”, din care se inspiră toate aceste secte, a încetat, e drept, să aibă cel mai ușor contact cu religiozitatea, – dar a izbutit să se încadreze perfect în ideologia juridică a noilor state europene. Mai mult, el face parte integrantă din această ideologie, *este* pur și simplu această ideologie.

A cere deci statului modern științist, democratic și egalitar, sprijin în potrirea ofensivei dizolvante a sectelor protestantizante, este cel puțin nepotrivit. Unul și celelalte sunt frați buni, vorbesc aceeași limbă, sunt unul și același lucru. Atunci?

Biserica noastră e victima unei iluzii grave. Din faptul că ultima noastră constituție a consimțit să recunoască o religie *de stat* în înfățișarea ortodoxă a creștinismului, oamenii bisericii se socotesc îndreptățiți a crede că statul s'a identificat cu interesele înalte ale bisericii. Dar cercetați documentele oficiale ale timpului, și veți vedea că dominanța bisericii ortodoxe în noul stat românesc nu a fost *acordată* de constituentă, ci smulsă acesteia. Și anume:

Grație lașității oamenilor politici, care nu au avut curajul să opună ceva drepturilor *istorice* ale bisericii:

Grație ignoranței acelorași oameni, cari au crezut că ortodoxia ar putea fi un instrument de poliție socială, – un simplu protestantism, oarecare.

Nu. Statul actual nu mai este aliatul firesc al bisericii, pentru că el a încetat de a fi statul creștin. Tovărășia este hibridă; – iar conlucrarea va fi doar o luptă de fiecare zi lipsită de sinceritate, unde fiecare din părți va încerca să sustragă celelalte un maxim de foloase.

Astăzi și mâine, cei mai mari sorți de izbândă îi are biserica. Căci formula modernă a statului s'a dovedit a fi deficientă față de realități; iar omenirea luptă pentru un nou echilibru spiritual. La noi, ca și aiurea, adevărurile mari ale bisericii pot reconstitui acest echilibru. Toate semnele sunt că lumea îl cere.

Întrebarea e numai dacă biserica noastră va înțelege noua ei chemare, mai ales dacă va ști să vorbească vremii în limba ei.

Să-și plămădească deci biserica noul stat care ne trebuie. Dacă poate. Dacă nu, plângerile și încredințările sunt de prisos.

10 Mai 1926

„PIATRA DIN CAPUL UNGHIULUI”

Gala Galaction a scris o carte care e mărturisirea credinței noastre ortodoxe în ce are ea mai esențial și mai caracteristic. Adresată unui tânăr preot frământat de îndoielile turburei noastre vieți bisericești și religioase în genere; preot care există în adevăr, pe care cei de vârsta noastră l-au cunoscut pe băncile universității, dar pe care grozava ignoranță în cele sfinte, ca și jacobinismul total lipsit de adâncime sufletească al învățământului nostru teologic, îl multiplică până la a face din el tipul comun, elementul de criză a actualei preoțimi. Nu un vinovat, ci o biată jertfă sângerândă a unei biserici până mai ieri analfabete, terorizată de prestigiul calp al „științei” cu care nu a avut decât atingeri periferice și – calitativ – suburbane.

Cartea părintelui Grigore ar fi provocat ieri doar o ridicare de umeri; ea poate fi astăzi o faptă izbăvitoare. Într'atâta s'a schimbat în ultimii ani perspectiva noastră spirituală. Căci cele două teze fundamentale ale cărții: 1) nu e decât o mântuire – prin biserică; 2) nu e pentru noi decât o biserică adevărată – a noastră, sunt bunuri comune ale vremii. În așa măsură, în cât chiar o foaie ca „Adevărul

Literar”, chiftind de intelectualitate și de hiper-rafinament, nu mai poate ocoli chemarea către o reînnoire religioasă. (Ah! – între paranteze – demnitatea științifică a „Adevărului Literar”, jicnită de superficialitatea noastră de foileton, ce mișcătoare înțelegere dovedește ea pentru toate lucrurile astea când ne recomandă să revenim la... Metaphysische Anfangsgründe a lui Kant!)

Acum, evident, necesitatea unei reînvieri a vieții religioase, ca și faptul acestei reînvieri, nu sunt același lucru cu persistența în vechea noastră formă de credință. Întoarcerea la Dumnezeu este un fenomen mai general, provocat pe de o parte prin jalnicul faliment al pozitivismului și prin goliciunea spăimântătoare a cultului unui „grand être” al umanității, pe de alta prin inconsistența și desnădăjduitoarele efecte ale panteismului care un moment făgăduia să devină limanul mântuirii pentru toți intelectualii. Deci nu în afirmarea necesității și a faptului conversiunii religioase stă adevărata valoare a cărții părintelui Grigore. Această afirmație e astăzi aproape generală. Nu mai că, mare majoritate a oamenilor, ajunși în fața problemei religioase, nu printr’un act pozitiv de credință, ci printr’o operație negativă, de înlăturare a tuturor celorlalte „absoluturi” dovedite insuficiente, crede că nevoia noastră de absolut nu poate fi astăzi îndestulată decât printr’o religie nouă; formele „vechi” de religiozitate, perimate prin simplul fapt al evoluției istorice, nemai putându-se încadra în chip eficace în structura spirituală contemporană.

Aci însă atitudinea lui Gala Galaction intervine hotărâtă și restauratoare; împotriva ori cărei înnoiri de dogmă. Pentru părintele Grigore atitudinea aceasta izvorăște dintr’un act integral de credință. Pentru noi, ea poate să aibă

însă și alte înțelesuri, – și anume înțelesuri construite cu elemente cari stau chiar la îndemâna nouilor reformatori. Numai că drumul părintelui Grigore e deocamdată singurul constructiv.

Problema este îndeajuns de vastă; să căutăm a-i descoperi, cel puțin încheieturile cele mai de seamă. Nu pe cele metafizic-teologice, care sunt mai greu de urmărit, ci pe cele „istorice”.

Voi spune deci, că o nouă religie este astăzi imposibilă, din motive cari stau în însăși esența și originea religiei însăși. Dar ce însemnează această afirmație?

Cea mai de seamă dificultate pe care o întâmpinăm la înțelegerea vieții religioase, provine din faptul că noi aplicăm categoriei „sanctități” rețetele de cunoaștere pe care le întrebuițăm sau pe care le-am scos din teoria științei. Și ce e mai grav încă, noi construim așa numitul „a priori”, nu din Logos-ul care stăpânește întreaga existență, ci din elementele structurale ale unei rațiuni *subiective*, care totuși rămâne aceeași dealungul vremilor și culturilor.

Înlăturând însă această ultimă presupuziție, care nu e în fond de cât o prejudecată, se pune întrebarea dacă nu cumva cunoașterea subiectivă condiționată nu e pasibilă de o desfășurare *istorică*. Și nu va fi – în urmărire – greu de admis că există funcțiuni și organe subiective de cunoaștere diferite, cu aplicație la diferite sfere de realitate: ireductibile una la alta, și împărțite în omenire după rase și culturi, – după fazele de viață ale marilor culturi. De unde ar urma că fiecare Cultură judecă și valorifică *întreaga* existență, după o metodă și un criteriu care îi e în propriu.

Evident, față de filozofia iluminată a veacului al 18 care trăia doar cu ideea unei rațiuni abstracte vecinic identică cu ea însăși în funcțiunile ei, această concepție istorică a cunoașterii poate să fie mai suplă și mai fecundă. Ea este însă fatal stăpânită de „legea” progresului, gravă prejudecată a spiritului contemporan; care propriu zis devine un criteriu pentru măsurarea gradului de selecționare a realității.

Aplicarea acestei gnoseologii pozitivistice la facultățile religioase ale omului, a transformat religia într-o simplă categorie istorică. În această hipostază ea este evident pasibilă de schimbare, de „progres” și de înnoire. Dar: vorbesc deci de înnoire religioasă – nu a puținței omenеști de a-și împrăști puterile de rugăciune și de adorare, ci de înnoire a conținutului de adevăr a religiei noastre – numai cei care ajung la aceste probleme pe drumul pozitivismului. E însă acesta drumul cel potrivit.

Mai sunt oare și alte drumuri? Probabil. Îmi închipui că generația noastră filosofică are o problemă de rezolvit a ei proprie, care a lipsit veacului trecut: problema treptelor de cunoaștere. Și în legătură cu ea, problema delimitării planurilor de realități: există în ordinea cunoașterii un plan științific, un plan filosofic, un plan religios de realitate: fiecare de sine stătător, cu metodele lui proprii, ireductibil unul la altul. Probleme, evident nerezolvite încă, dar a căror rezolvare va face imposibilă afirmarea unei noi religii. Până atunci dorinței de „progres” religios nu i se poate împotrivi decât faptul masiv și biruitor al adevărului trăit. Adică, tocmai așa cum face Gala Galaction.

5 Iunie 1926

AD MATURANDUM CHRISTIANAE UNITATIS BONUM

Se anunță prin ziare că în curând vor avea loc la Malines în Belgia, discuțiuni și „tratative” pentru unirea bisericilor creștine, la care vor lua parte reprezentanți ai catolicismului, protestanților și ortodoxiei.

În această formă informația e falsă; sau cel puțin tendențioasă; și de natură a încuraja confuziune sau nădejdi irealizabile. Miezul lucrurilor încheie însă un sâmbure de adevăr destul de semnificativ, și nu e deci lipsit de interes a preciza situațiunea.

Întâlnirea dela Malines, dacă va avea loc, se va întâmpla după dorința exprimată oarecum în *articola mortis* de răposatul Cardinal Mercier, primatul catolic al Belgiei, și nu va fi decât confirmarea încercărilor de apropiere, sau cel puțin de înțelegere începute încă din 1921.

Aceste încercări pornesc din lagărul protestant. Este adevărat că deja în 1895 papa Leon XIII cere tuturor catolicilor din lume să se roage pentru reconcilierea fraților despărțiți; iar doi ani mai târziu instituia între Înălțare și Rusalii o perioadă de rugăciuni în acest scop. Dispoziția se respectă încă și astăzi. Dar toate aceste acte au la bază îngrijorarea care cuprinde lumea protestantă în fața disoluției fără leac aproape a vieții lor religioase, îngrijorare căruia catolicul de mai târziu Neuman îi dădea expresie încă de acum 50 ani.